

ZESTAW NARZĘDZI EDUKACYJNYCH STANDARBY MERYTOTRYCZNO - DYDAKTYCZNE

Wprowadzenie

Realizacja projektu pozakonkursowego „Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy” zmierzała ku wypracowaniu narzędzi wspierających działania szkół i nauczycieli w obszarze rozwoju **kreatywności oraz kompetencji kluczowych uczniów**, a tym samym **skutecznego funkcjonowania na rynku pracy**. Efektem pierwszego etapu działań było przygotowanie 105 programów nauczania, wraz z przykładowymi scenariuszami zajęć/lekcji, do przedmiotów ogólnokształcących wszystkich etapów kształcenia. Zgodnie z wypracowanymi przez zespół ekspertów zasadami programy i scenariusze zawierają nowoczesne rozwiązania organizacyjne i metodyczne, a także są inspiracją dla nauczycieli do projektowania zajęć wspierających wszechstronny rozwój ucznia.

W wyniku działań projektu pozakonkursowego oraz planowanych projektów konkursowych nauczyciele będą mieli możliwość poszerzenia swojego warsztatu zawodowego o zestaw narzędzi składających się z następujących elementów:

- programu nauczania wraz ze scenariuszami zajęć/lekcji¹,
- poradnika metodycznego (wraz z 5 przykładowymi scenariuszami lekcji modelowych),
- 5 scenariuszy interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych,
- narzędzia pomiaru dydaktycznego i narzędzia do ewaluacji działań sprzyjających rozwijaniu kompetencji kluczowych.

Zaproponowany zestaw narzędzi dla nauczycieli, zarówno tych, którzy rozpoczynają pracę w zawodzie, jak i doświadczonych pedagogów będzie przykładem sposobów wdrażania opracowanych w projekcie programów nauczania do praktyki szkolnej. Zgodnie z zasadami edukacji włączającej oraz projektowania uniwersalnego programy nauczania wraz z pozostałymi narzędziami powinny spełniać kryterium funkcjonalności i być możliwe do realizacji w każdej placówce (przedszkole, szkoła). Istotne jest zatem, aby tworzone narzędzia edukacyjne:

- a) uwzględniały zróżnicowane potrzeby edukacyjne dzieci i uczniów,
- b) wspierały integralny rozwój i potencjał dzieci/uczniów,
- c) kształtowały kompetencje kluczowe,
- d) uwzględniały indywidualne możliwości i tempo uczenia się każdego dziecka/ucznia.

Kolejnym elementem, który został uwzględniony w projektowaniu zestawu narzędzi jest odwołanie do otwartych zasobów edukacyjnych i przygotowanie propozycji zajęć z wykorzystaniem e-materiałów, które dostępne są na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.

Istotną częścią zestawu będą narzędzia służące weryfikacji działań dydaktycznych pod kątem ewaluacji celów kształcenia oraz działań sprzyjających rozwijaniu kompetencji kluczowych, a tym samym refleksji nad efektami procesu uczenia się i nauczania na kolejnych etapach kształcenia.

I. Program nauczania wraz ze scenariuszami zajęć/lekcji

1. Program nauczania (objętość ok. 50 str.), który zawiera:

---

¹ Szczegółowy opis wymagań dotyczących tworzenia programu nauczania i scenariuszy zajęć/lekcji zawierają *Wytyczne do tworzenia programów nauczania i scenariuszy zajęć/lekcji (wersja ostateczna)*: <https://www.ore.edu.pl/2018/07/tworzenie-programow-nauczania-materialy-do-pobrania/> (dostęp: 11.02.2020 r.)

- a) Wstęp;
  - b) Ogólną charakterystykę programu (założenia teoretyczne i dydaktyczne uwzględniające zasady konstruktywizmu, zindywidualizowane podejście do nauczania oraz zgodne z założeniami edukacji włączającej);
  - c) Cele kształcenia i wychowania: ogólne i szczegółowe, spójne z podstawą programową;
  - d) Treści nauczania;
  - e) Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej;
  - f) Procedury osiągania celów wychowania i kształcenia (metody, techniki, formy pracy oraz środki dydaktyczne);
  - g) Ocenianie osiągnięć uczniów
  - h) Ewaluację programu.
2. Scenariusze zajęć/lekcji (w liczbie stanowiącej 10-15% ogólnej liczby godzin dydaktycznych w danym cyklu kształcenia i o objętości ok 2 str. każdy) przedstawiające ogólny zarys realizacji założeń programu nauczania i zawierające:
- a) temat lekcji/zajęć;
  - b) cele lekcji;
  - c) metody, techniki i formy nauczania;
  - d) środki dydaktyczne;
  - e) opis przebiegu zajęć/lekcji;
  - f) komentarz metodyczny zawierający wskazówki dotyczące realizacji danej lekcji zgodnie z zasadami edukacji włączającej.

Program oraz scenariusze opracowane winne być zgodnie z założeniami podstawy programowej kształcenia ogólnego i umożliwiające realizację wszystkich celów kształcenia;

II. Poradnik metodyczny (objętość ok. 100 str.) – narzędzie stanowiące uzupełnienie programu nauczania i towarzyszących mu scenariuszy lekcji o szczegółowe wskazówki dotyczące realizacji procesu kształcenia. Celem opracowanego poradnika jest wsparcie zarówno dla nauczyciela rozpoczynającego pracę w zawodzie, jak i dla każdego nauczyciela poszukującego innowacyjnych i ciekawych rozwiązań dydaktycznych związanych z planowaniem pracy, realizacją i ewaluacją procesu dydaktycznego.

Struktura Poradnika:

- a) WSTĘP zawierający ogólne informacje na temat celów i istoty opracowania poradnika, adresata i zawartości merytorycznej;
- b) ROZDZIAŁ I Planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej stosownie do przedmiotu i etapu edukacyjnego;
- c) ROZDZIAŁ II Nauczanie przedmiotu/przedmiotów (przypisanych do obszarów przedmiotowych) na danym etapie edukacyjnym z uwzględnieniem:
  - zasad nauczania,
  - metod i strategii nauczania,
  - kompetencji kluczowych,
  - interdyscyplinarności,
  - zasad projektowania uniwersalnego i specjalnych potrzeb edukacyjnych.
- d) ROZDZIAŁ III Organizacja procesu dydaktycznego – zasady pracy na lekcji danego przedmiotu/obszaru przedmiotowego z uwzględnieniem:
  - celów i założeń pracy z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb edukacyjnych.
  - podejścia zgodnego z założeniami edukacji włączającej w pracy z klasą zróżnicowaną pod względem potrzeb edukacyjnych.

- zapewnienie odpowiednich warunków i sposobów realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego (przygotowanie lekcji, organizacja przestrzeni i przygotowanie pomocy dydaktycznych, komunikowanie się z uczniem i z grupą uczniów.
- e) ROZDZIAŁ IV Nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponad przedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich;
- f) ROZDZIAŁ V Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia², obejmujące:
- sposoby monitorowania i oceniania postępów ucznia z uwzględnieniem specyfiki danego przedmiotu i wymagań określonych w podstawie programowej dla danego etapu edukacyjnego oraz procesu kształtowania kompetencji kluczowych
  - funkcje i znaczenie oceniania sumującego i kształtującego
  - ocenianie bieżące, śródroczne i końcowe;
  - ocena koleżeńska i samoocena
  - sprawdzanie wiedzy i umiejętności z uwzględnieniem spersonalizowanej oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych.
- g) ROZDZIAŁ VI Zadania nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej
- diagnozowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów podczas zajęć – szanse i możliwości obserwacji pedagogicznej;
  - specjalistyczne dostosowania;
  - partnerstwo z rodzicami; rola i zasady tej współpracy
  - zasady współpracy z personelem;
  - opracowanie sposobu monitorowania postępów ucznia z uwzględnieniem różnych potrzeb edukacyjnych (w tym uwarunkowań wynikających z różnych możliwości psychofizycznych i zachowania motywującej funkcji oceny)
  - przykłady dobrych praktyk pokazujące systemowe rozwijanie szeroko rozumianych kompetencji społecznych.
- h) ROZDZIAŁ VII Scenariusze zawierające wyczerpujący opis przebiegu lekcji (5 scenariuszy o objętości 4 str. każdy) z wykorzystaniem e-materiałów edukacyjnych dostępnych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej; spójny merytorycznie i metodycznie z treściami poradnika.

i) Bibliografia.

III. Scenariusze Interdyscyplinarnych Projektów Edukacyjnych (5 scenariuszy w zestawie, objętość ok. 20 str.) zawierające:

- a) temat projektu,
- b) przewidywany czas realizacji projektu,
- c) cele projektu,
- d) treści kształcenia,
- e) odbiorcy programu edukacyjnego,
- f) formy i metody realizacji projektu edukacyjnego,
- g) sposób realizacji projektu edukacyjnego,
- h) regulamin projektu edukacyjnego,
- i) ocenianie projektu edukacyjnego (kryteria i sposób oceniania),

---

² Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych z dnia 22 lutego 2019 r. (Dz.U. z dnia 26 lutego 2019 r. Poz. 373)

j) ewaluacja projektu edukacyjnego (narzędzie służące ewaluacji projektu).

IV. Narzędzia pomiaru dydaktycznego i narzędzia do ewaluacji procesu rozwijania kompetencji kluczowych

–opracowane dla **poszczególnych** etapów edukacyjnych i obszarów przedmiotowych/przedmiotów oraz zgodne z założeniami merytorycznymi opisanymi w danym poradniku metodycznym:

- a) przykładowe arkusze ewaluacyjne pozwalające na prowadzenie oceny na różnych etapach kształcenia, np.: oceny:
  - początkowej
  - bieżącej
  - śródrocznej
  - końcowej.
- b) przykładowe arkusze wspierające nauczyciela w prowadzeniu oceniania formatywnego i sumatywnego
- c) zestawy testów i sprawdzianów umożliwiających sprawdzenie wiedzy przedmiotowej i umiejętności;

Opracowany zestaw narzędzi do monitorowania postępów ucznia musi być kompatybilny z podejściem do nauczania przyjętym w programie nauczania oraz opracowanym do niego poradnikiem metodycznym. Zaproponowane narzędzia winny odzwierciedlać zastosowanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia i koncentrować się na motywującej i wspierającej funkcji oceniania w całym procesie kształcenia zorientowanym na rozwijanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych. Oznacza to, że ocenianie prowadzone przy pomocy tak tworzonych narzędzi przede wszystkim informuje ucznia o jego mocnych i słabych stronach, wskazuje obszary wymagające poprawy i angażuje ucznia w proces nauczania/uczenia się, poprzez ocenianie koleżeńskie, samoocenę oraz proces refleksji dotyczący informacji zwrotnej na temat robionych postępów.

Przykładowe arkusze ocen winny zawierać:

wyszczególnienie treści Ponadto w uzupełnieniu do standardu merytoryczno – dydaktycznego przedstawiamy poniżej uszczegółowienie opisu wymagań związanych z narzędziem do pomiaru dydaktycznego oraz ewaluacji kompetencji kluczowych.

Narzędzia pomiaru dydaktycznego i narzędzia do ewaluacji procesu rozwijania kompetencji kluczowych opracowane dla poszczególnych etapów edukacyjnych i obszarów przedmiotowych/przedmiotów oraz zgodne z założeniami merytorycznymi opisanymi w danym poradniku metodycznym:

- a) przykładowe arkusze ewaluacyjne pozwalające na prowadzenie oceny na różnych etapach kształcenia, np.: oceny:
  - początkowej
  - bieżącej
  - śródrocznej
  - końcowej.
- b) przykładowe arkusze wspierające nauczyciela w prowadzeniu oceniania formatywnego i sumatywnego

Opracowany zestaw narzędzi do monitorowania postępów ucznia musi być kompatybilny z podejściem do nauczania przyjętym w programie nauczania oraz opracowanym do niego poradnikiem metodycznym. Zaproponowane narzędzia winny odzwierciedlać zastosowanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia i koncentrować się na motywującej i wspierającej funkcji oceniania w całym procesie kształcenia zorientowanym na rozwijanie kompetencji kluczowych

i umiejętności uniwersalnych. Oznacza to, że ocenianie prowadzone przy pomocy tak tworzonych narzędzi przede wszystkim informuje ucznia o jego mocnych i słabych stronach, wskazuje obszary wymagające poprawy i angażuje ucznia w proces nauczania/uczenia się, poprzez ocenianie koleżeńskie, samoocenę oraz proces refleksji dotyczący informacji zwrotnej na temat robionych postępów.

Przykładowe arkusze ocen winny zawierać:

- a) wyszczególnienie treści przedmiotowych/celów szczegółowych wynikające z podstawy programowej;
- b) wyszczególnienie umiejętności, poprzez które stopień opanowania wiedzy może być oceniany
- c) poziom opanowania wiedzy (np.: zapamiętanie, zrozumienie, zastosowanie, analiza, kreatywność)
- d) zestaw kryteriów oceniania wraz z poziomem opanowania ocenianej wiedzy/umiejętności (zalecaną formą realizacji jest forma tabelaryczna)

Powyższe narzędzia mogą być stosowane wymiennie lub równoległe z systemem oceniania przyjętym w danej szkole/placówce edukacyjnej.

Powyższe arkusze winny umożliwiać badanie procesu kształtowania 11 kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych.

Załącznikiem do niniejszego materiału jest tabela przedstawiająca kształtowanie kompetencji kluczowych w proponowanych, poszczególnych 53 zestawach narzędzi edukacyjnych podzielonych na przedmioty i etapy edukacyjne.